

„кръвните връзки“, над които се надграждат останалите — културна и езикова общност, общо минало и наследство, име, митове, спомени, солидарност и общо бъдеще. Разнообразието от социални статуси в ромската група, обект на нашето изследване, позволява да се анализират отделните стратегии, основаващи се на различния социален и икономически опит. Данните от проведените интервюта позволяват да се направят следните обобщения. Основен критерий за диференциация е съпоставянето на моделите според ориентацията към колективно или индивидуално начало. В зависимост от техния различен характер могат да се класифицират няколко типа стратегии за оцеляване в обществото в периода на преход.

Индивидуалният подход се основава по-скоро на икономически преференции, а колективният — на интересите на общността като цяло. Често при тези два подхода се използват различни институции, на които да се опират. В първия случай това е обикновено семейството, а във втория — групата в различните ѝ прояви на институционализиране. Индивидуалният модел обхваща възможностите за включване чрез работното място и/или чрез индивидуалното включване дори и когато идентификацията се „размива“. Не е за учудване, че хората, които избират този модел на поведение, често не изучават майчиния си език, а само този на мнозинството. В тези случаи собствените традиции се игнорират, за да бъдат приети по-лесно от мнозинството. Често такива представители на общността напускат териториалните ѝ граници, за да се интегрират по-безболезнено в новата общност. Те по-скоро не признават своите корени. Един от нашите респонденти е типичен представител на хората, избрали този подход. Тя отказа да съобщи истинското си име и затова ще я наричаме Мария. Разчита единствено на семейството си. Тя представлява съсловието с малки спестявания и собственост, позволяващи ѝ да започне дребен бизнес. Стратегията на Мария за справяне с трудностите на трансформацията в страната е индивидуална. Семейството ѝ е много силно в преодоляване на проблемите,